

Kern van het economieonderwijs

In de vorige editie van het Tijdschrift voor Economisch Onderwijs schreef ik over de problemen die een grote groep Nederlanders heeft om maandelijks rond te komen. Deze groep zal in de nabije toekomst, gezien de verwachte afname van de koopkracht en de lastenverzwaring, enkel en alleen maar toenemen. Meer en meer mensen hebben, nadat hun salaris op is, nog een deel van de maand over. Ook zal op de wat langere termijn deze problematiek exponentieel groter worden, door met name de laconieke houding van jongeren ten aanzien van financiële zaken. Dit stelt andere eisen aan het economie onderwijs.

Willem Landman

Ik kon u toen berichten dat aan de Hogeschool van Amsterdam gestart werd met een minor van 30 studiepunten die studenten van diverse komaf in drie maanden voldoende "bagage" meegeeft om in de daarop volgende drie maanden in buurtwinkels, die in de aandachtswijken in Amsterdam gevestigd zijn, aan de slag te gaan met het geven van financieel advies. Nu deze eerste werkperiode eind januari 2013 is afgerond stelden wij de studenten de vraag: "Wat heb je geleerd en wat zou er dienen te veranderen om dergelijke problemen waarmee jullie geconfronteerd werden te voorkomen?" Veel van de gegeven antwoorden zijn soms aangrijpend. Studenten werden blijikbaar voor het eerst geconfronteerd met een volstrekt andere wereld: "Pos na de eerste paar klanten merk je wat een

verschil er is qua 'leven' tussen jezelf en de klanten die je krijgt. Dat kon ik me eerst bijna niet voorstellen. Het verbaasde me dat een hoop mensen in stadsdeel Nieuw-West het gewoon in de maand met een klein bedrag aan geld moeten doen en heel veel problemen hebben waar ze zelf niet meer uit kunnen komen." Ook werden de studenten geconfronteerd met hun eigen manier van leven en hun omgang met geld: "Ik heb hiervan geleerd dat ik beter met mijn geld moet omgaan. Niet meer zo vaak een broodje op het station kopen als ik vanuit huis brood kan meenemen. Het geld kan ik dan gaan sparen. En dat ik dankbaar moet zijn" of "Deze mensen leven dan ook nog eens met heel weinig geld en dan denk ik echt aan mezelf van waar ik mijn geld dan onnodig aan uitgeef en dan schaam ik mezelf gewoon terwijl er mensen op zo een manier leven. Dan heb ik gewoon geluk en het goed thuis." Dat 'mensen helpen' moeilijk is, werd eveneens aan den lijve ondervonden: "Wat ik ook heb ervaren is dat je niet altijd tot de mensen doordringt. Soms willen de mensen bijvoorbeeld niet aan een rekening van de belasting toegeven terwijl wij al lang weten dat ze dat gewoon moet betalen." of "Het meeste dat ik tijdens de minor geleerd heb, is om niet te snel met conclusies te komen. Ik heb in het begin gesprekken gevoerd waarbij ik gelijk een antwoord wilde geven aan de klant, zonder het volledige verhaal te horen. Dit is een grote fout want vaak vertellen de

klanten op het einde iets wat invloed heeft op de gehele oplossing van het probleem."

Ook de confrontatie met mensen die het water aan de lippen is gestegen en met andere culturen bracht veel te weeg: "Mensen zitten bijna op het niveau van zelfmoord. Ze komen naar ons toe, op het moment dat ze de bodem van de put hebben geraakt. Terwijl het belangrijk is altijd preventieve maatregelen te nemen, maar vele beseffen dit niet op tijd en schuiven alles naar voren. Totdat het eigenlijk al te laat is" of "Ik ben zelf van Marokkaanse komaf. Ik woon samen met mijn ouders, broertje en zusje. Ik ben de oudste thuis. Dit brengt ook vaak verantwoordelijkheden met zich mee. Mijn ouders spreken voldoende Nederlands maar hebben bijvoorbeeld moeite om formulieren die ze toegestuurd krijgen te begrijpen. Ik help hun ook vaak hierbij. Dit betekent ook dat ik de doelgroep goed begrijp die bij de buurtwinkel langs komt. Het is bijvoorbeeld niet zo dat iedereen weet dat je een aantal toeslagen kan aanvragen bij de belastingdienst.

De meest bijzondere ervaring die ik tijdens de minor heb meegemaakt is het geven van een workshop aan Marokkaanse mannen. We hebben een workshop gegeven over de zorgverzekering. Daarbij hebben we wat verteld over de basisverzekering, aanvullende verzekering, zorgtoeslag en het veranderen van zorgverzekeraar. De workshop was een groot succes en we hadden het gevoel dat de mannen echt wat geleerd hebben."

Op de vraag of het zinvol is om meer aandacht aan dit soort zaken te besteden in het onderwijs antwoordde een studente: "Als ik zo terug kijk, heb ik ondervonden hoe fijn het is om je kennis te delen met iemand die er graag van wilt leren. Je merkt dat de mensen die langs komen echt heel blij zijn met je hulp en het enorm waarderen. Ik weet nu wel dat je niet alleen naar de buitenkant van iemand moet kijken, maar vooral naar de achterliggende gedachten van een persoon!"

Aandacht in het onderwijs

Indien je bovenstaande ervaringen legt naast de aandacht die in het huidige onderwijs wordt besteed aan het leren omgaan met geld kun je eigenlijk alleen maar verbazen. De noodzaak om de komende generaties beter te leren omgaan met geld wordt enkel en alleen maar groter.

De huidige generatie jongeren (en dan ga ik gemakshalve even uit van allen onder de 25 jaar) is opgegroeid in een periode van toenemende welvaart en beschouwt deze welvaart als vanzelfsprekend. Het is altijd lastiger om van meer naar minder te gaan dan andersom. Luister naar bijvoorbeeld Sywert van Lienden, een woordvoerder van deze generatie, die zich heeft georganiseerd in de G500, een club die vindt dat de rekening van de hervormingen doorgeschoven wordt naar de jongeren. Hij is van mening dat de oudere generatie te lang aan het potverteren is geweest, ziet nu dat zijn – toekomstige – welvaart op het spel staat en komt (met 499 anderen) in actie. Dat vorige generaties eveneens moeilijke tijden hebben doorstaan, hard voor deze welvaart hebben gewerkt, en nu dus in een wat riantere positie verkeren, is voor hen niet steekhoudend. Zij wensen de hun in de schoot geworpen welvaart te behouden en willen dat ouderen afzien van hun verworven voordelen. Ouderen wensen daarentegen deze voordelen vaak te behouden zonder oog te hebben voor de gevolgen die dat zou kunnen hebben voor toekomstige generaties. Een klassiek verdelingsvraagstuk.

Blijft overeind dat het belangrijk is om de huidige jonge generatie ervan te doordringen dat het belangrijk is om voor je eigen inkomen te zorgen en dit verantwoord te beheren. Het ontwikkelen van een dergelijke attitude overstijgt de goed bedoelde lespakketten van bijvoorbeeld het NIBUD over verantwoord omgaan met geld. In ieder geval betekent dit meer aandacht voor persoonlijke financiële vraagstukken in het onderwijs.

Enige tijd geleden sprak ik hierover met enkele bankiers. Eén van hen, momenteel een vooraanstaande beleggingsanalist bij een van de grotere Nederlands banken (en voorheen leraar in het voortgezet onderwijs) verkondigde een zeer uitgesproken mening: *"Dat &%\$#\$ (censuur door WLA) van Heertje in het*

middelbaar onderwijs zou een keer moeten stoppen. Wat hebben kinderen er aan dat ze iets weten over marginale kosten en marginale opbrengsten terwijl ze niets leren over hoe een doorlopend krediet werkt, wat de rentekosten zijn bij het op de pof kopen of welke verzekering wel en welke niet noodzakelijk is."

De bankier doelde met zijn – gecensureerde – kritische opmerking op de inhoud van, het gedurende zijn eigen middelbare schooltijd voor de lessen economie, veel gebruikte boek "Kern van de economie" van Arnold Heertje. Vooropgesteld dat ik groot respect heb voor Arnold Heertje, zijn visie op de economie onderschrijf en zijn voorliefde voor Ollie B. Bommel als een groot economisch denker deel. Vanzelfsprekend was Heertje's boek een weergave van hetgeen op een hoger niveau als lesstof economie (staatshuishoudkunde) was vastgesteld. Maar toch deel ik de kritiek van de bankier. Wat heb je er als jongere aan om te weten hoe de betalingsbalans van een land in elkaar zit als je niet in staan bent om in je latere leven je eigen financiële balans te vinden? Ik sprak hierover met een ontwikkelaar van onderwijsmateriaal van het SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling). Zou het niet goed zijn als er meer aandacht aan persoonlijke financiële vraagstukken in het onderwijs zou worden geschonken, was mijn vraag. De man keek mij vermoeid aan en zei: "Natuurlijk, nadat we chlamydia, soft drugs, pesten op school en vrouw discriminatie hebben behandeld. We hebben ze maar een paar uur per dag en moeten al zoveel". Ik denk echter dat het gezien de huidige problemen die veel Nederlanders, bij het aan elkaar knopen van de eindjes, ondervinden van groot belang is om binnen het economisch onderwijs aandacht te besteden aan persoonlijke financiële vraagstukken. Kern van het economie onderwijs zou mijns inziens geen staatshuishoudkunde, maar financiële huishoudkunde dienen te zijn.

Willem Landman

docent Behavioral Finance /Beleggingsadvies Hogeschool van Amsterdam

Coördinator Minoren Beleggen

(www.minorbeleggen.nl)

Onderzoeker CAREM (Center for Applied Research on Economy and Management)
j.w.landman@hva.nl